QuickNotes

FREE STUDY NOTES · PDF

UGC NET Paper 2

Gujarati · ગુજરાતી (037)

Complete revision notes — all 10 units

10 units | Tables & formulas | Key revision points

01 ગુજરાતી ભાષાનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ

02 પ્રાચીન-મધ્યકાલીન સાહિત્ય: રાસ અને આખ્યાન

03 ભક્તિ સાહિત્ય

04 સુધારક યુગ

05 પંડિત યુગ

06 ગાંધી યુગ

07 અનુગાંધી અને આધુનિક યુગ

08 નાટક, નિબંધ અને ટૂંકી વાર્તા

09 દલિત, નારીવાદી અને ગઝલ સાહિત્ય

10 છંદ, અલંકાર અને વિવેચન

getquicknotes.com

Edition: November 2026

CONTENTS

What's inside

Ten units of focused revision notes. Each unit ends with a box of key revision points.

01 **ગુજરાતી ભાષાનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ** — અપભ્રંશથી અર્વાચીન ગુજરાતી સુધી. 3

02 **પ્રાચીન–મધ્યકાલીન સાહિત્ય: રાસ અને આખ્યાન** — જૈન રાસ સાહિત્ય અને આખ્યાન પરંપરા. 4

03 **ભક્તિ સાહિત્ય** — નરસિંહ, મીરાં, અખો, દયારામ. 5

04 **સુધારક યુગ** — નર્મદ, દલપતરામ અને નવું ગદ્ય. 6

05 **પંડિત યુગ** — ગોવર્ધનરામ, બળવંતરાય ઠાકોર, મણિલાલ. 7

06 **ગાંધી યુગ** — ગાંધીજી, મુનશી, મેઘાણી, ઉમાશંકર. 8

07 **અનુગાંધી અને આધુનિક યુગ** — રાજેન્દ્ર શાહ, પન્નાલાલ, સુરેશ જોષી. 9

08 **નાટક, નિબંધ અને ટૂંકી વાર્તા** — ગુજરાતી ગદ્યનાં વિવિધ સ્વરૂપો. 10

09 **દલિત, નારીવાદી અને ગઝલ સાહિત્ય** — અનુ-આધુનિક સાહિત્ય પ્રવાહો. 11

10 **છંદ, અલંકાર અને વિવેચન** — પિંગળ, અલંકાર અને ગુજરાતી વિવેચન. 12

How to use these notes

- Read one unit at a time, then test yourself with its key revision points.
- Make your own short notes on topics you find difficult.
- Units follow the main areas of the official syllabus — the exact unit list can change between sessions.
- Always check the latest syllabus and notices on the official UGC NET portal: **ugcnet.nta.ac.in**.

UNIT 01

ગુજરાતી ભાષાનો ઉદ્ભવ અને વિકાસ

અપભ્રંશથી અર્વાચીન ગુજરાતી સુધી.

- ગુજરાતીનો ઉદ્ભવ શૌરસેની/ગૌર્જર અપભ્રંશમાંથી; હેમચંદ્રાચાર્ય — 'સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન' (અપભ્રંશ વ્યાકરણ સહિત).
- તબક્કા — જૂની ગુજરાતી (મારુ-ગુર્જર), મધ્યકાલીન ગુજરાતી, અર્વાચીન ગુજરાતી.
- બોલીઓ — સુરતી, ચરોતરી, કાઠિયાવાડી, કચ્છી (કચ્છીને અલગ ભાષા પણ માનવામાં આવે છે).

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન — હેમચંદ્રાચાર્ય.
- જૂની ગુજરાતી — મારુ-ગુર્જર.
- ત્રણ તબક્કા.
- સુરતી, ચરોતરી — બોલીઓ.

UNIT 02

પ્રાચીન–મધ્યકાલીન સાહિત્ય: રાસ અને આખ્યાન

જૈન રાસ સાહિત્ય અને આખ્યાન પરંપરા.

- શાલિભદ્રસૂરિ — 'ભરતેશ્વર બાહુબલિ રાસ' (1185) — પ્રારંભિક રાસ કૃતિ.
- પ્રેમાનંદ — આખ્યાનકાર; 'ઓખાહરણ', 'નળાખ્યાન', 'સુદામાચરિત'; 'મહાકવિ'.
- ભાલણ — 'ગુજરાતી આખ્યાનના પિતા'; 'નળાખ્યાન', 'કાદંબરી' (અનુવાદ).
- શામળ — પદ્યવાર્તા ('મદનમોહના').

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- ભરતેશ્વર બાહુબલિ રાસ — શાલિભદ્રસૂરિ.
- આખ્યાનના પિતા — ભાલણ.
- ઓખાહરણ — પ્રેમાનંદ.
- પદ્યવાર્તા — શામળ.

UNIT 03

ભક્તિ સાહિત્ય

નરસિંહ, મીરાં, અખો, દયારામ.

કવિ	વિશેષતા
નરસિંહ મહેતા	'આદિકવિ'; 'વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીએ'; પ્રભાતિયાં
મીરાંબાઈ	કૃષ્ણભક્તિનાં પદો
અખો	છપ્પા — જ્ઞાનમાર્ગી કટાક્ષ; 'અખેગીતા'
દયારામ	ગરબી; મધ્યકાળના છેલ્લા મોટા કવિ

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- આદિકવિ — નરસિંહ મહેતા.
- 'વૈષ્ણવ જન' — નરસિંહ.
- છપ્પા — અખો.
- ગરબી — દયારામ.

UNIT 04

સુધારક યુગ

નર્મદ, દલપતરામ અને નવું ગદ્ય.

- નર્મદ (નર્મદાશંકર દવે) — 'અર્વાચીન ગુજરાતી ગદ્યના પિતા'; 'જય જય ગરવી ગુજરાત'; 'મારી હકીકત' (પ્રથમ આત્મકથા); 'નર્મકોશ'.
- દલપતરામ — 'ફાર્બસવિરહ', 'મિથ્યાભિમાન' (નાટક).
- નંદશંકર મહેતા — 'કરણઘેલો' (1866) — પ્રથમ ગુજરાતી નવલકથા.
- ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી (1848) — એલેક્ઝાન્ડર કિનલોક ફાર્બસ.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- ગદ્યના પિતા — નર્મદ.
- પ્રથમ નવલકથા — કરણઘેલો (1866).
- મારી હકીકત — પ્રથમ આત્મકથા.
- ગુ. વર્નાક્યુલર સોસાયટી — 1848, ફાર્બસ.

UNIT 05

પંડિત યુગ

ગોવર્ધનરામ, બળવંતરાય ઠાકોર, મણિલાલ.

- ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી — 'સરસ્વતીચંદ્ર' (ચાર ભાગ, 1887–1901).
- મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી, આનંદશંકર ધ્રુવ — ચિંતન-વિવેચન.
- બળવંતરાય ઠાકોર — 'ભણકાર'; અગેય પ્રવાહી પદ્ય, સૉનેટ.
- કલાપી — 'કલાપીનો કેકારવ'; કાન્ત — ખંડકાવ્ય ('પૂર્વાલાપ').

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- સરસ્વતીચંદ્ર — ગોવર્ધનરામ.
- ભણકાર — બ. ક. ઠાકોર.
- કલાપીનો કેકારવ — કલાપી.
- ખંડકાવ્ય — કાન્ત.

UNIT 06

ગાંધી યુગ

ગાંધીજી, મુનશી, મેઘાણી, ઉમાશંકર.

- ગાંધીજી — 'સત્યના પ્રયોગો અથવા આત્મકથા'; 'નવજીવન'.
- કનૈયાલાલ મુનશી — 'પાટણની પ્રભુતા', 'ગુજરાતનો નાથ', 'જય સોમનાથ'.
- ઝવેરચંદ મેઘાણી — 'રાષ્ટ્રીય શાયર'; 'સૌરાષ્ટ્રની રસધાર' (લોકસાહિત્ય).
- ઉમાશંકર જોશી — 'વિશ્વશાંતિ', 'નિશીથ' (જ્ઞાનપીઠ 1967); સુન્દરમ્.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- રાષ્ટ્રીય શાયર — મેઘાણી.
- જય સોમનાથ — મુનશી.
- પ્રથમ ગુજરાતી જ્ઞાનપીઠ — ઉમાશંકર (1967).
- સૌરાષ્ટ્રની રસધાર — મેઘાણી.

UNIT 07

અનુગાંધી અને આધુનિક યુગ

રાજેન્દ્ર શાહ, પન્નાલાલ, સુરેશ જોષી.

- રાજેન્દ્ર શાહ — જ્ઞાનપીઠ (2001); પન્નાલાલ પટેલ — 'માનવીની ભવાઈ' (જ્ઞાનપીઠ 1985), 'મળેલા જીવ'.
- સુરેશ જોષી — ગુજરાતી આધુનિકતાના પ્રણેતા; 'ક્ષિતિજ' સામયિક; 'છિન્નપત્ર'.
- રઘુવીર ચૌધરી — 'અમૃતા' (જ્ઞાનપીઠ 2015); ગુલાબદાસ બ્રોકર, ચંદ્રકાંત બક્ષી.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- માનવીની ભવાઈ — પન્નાલાલ પટેલ.
- આધુનિકતાના પ્રણેતા — સુરેશ જોષી.
- રઘુવીર ચૌધરી — જ્ઞાનપીઠ 2015.
- રાજેન્દ્ર શાહ — જ્ઞાનપીઠ 2001.

UNIT 08

નાટક, નિબંધ અને ટૂંકી વાર્તા

ગુજરાતી ગદ્યનાં વિવિધ સ્વરૂપો.

- ટૂંકી વાર્તા — ધૂમકેતુ ('પોસ્ટઑફિસ', 'તણખા') — ગુજરાતી ટૂંકી વાર્તાના પ્રણેતા.
- નાટક — રણછોડભાઈ ઉદયરામ ('લલિતાદુઃખદર્શક'), ચંદ્રવદન મહેતા, ચીનુ મોદી; ભવાઈ — અસાઈત ઠાકર.
- નિબંધ — કાકાસાહેબ કાલેલકર ('હિમાલયનો પ્રવાસ'), સ્વામી આનંદ.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- પોસ્ટઑફિસ — ધૂમકેતુ.
- ભવાઈના પિતા — અસાઈત ઠાકર.
- હિમાલયનો પ્રવાસ — કાકાસાહેબ.
- લલિતાદુઃખદર્શક — રણછોડભાઈ.

UNIT 09

દલિત, નારીવાદી અને ગઝલ સાહિત્ય

અનુ-આધુનિક સાહિત્ય પ્રવાહો.

- દલિત સાહિત્ય — જોસેફ મેકવાન ('આંગળિયાત'), નીરવ પટેલ.
- નારીવાદી લેખન — ધીરુબહેન પટેલ, કુન્દનિકા કાપડિયા ('સાત પગલાં આકાશમાં').
- ગઝલ — 'શયદા', 'મરીઝ' (ગુજરાતી ગઝલના ગાલિબ), આદિલ મન્સૂરી, મનોજ ખંડેરિયા.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- આંગળિયાત — જોસેફ મેકવાન.
- સાત પગલાં આકાશમાં — કુન્દનિકા કાપડિયા.
- ગુજરાતી ગઝલના ગાલિબ — મરીઝ.
- નારીવાદી — ધીરુબહેન પટેલ.

UNIT 10

છંદ, અલંકાર અને વિવેચન

પિંગળ, અલંકાર અને ગુજરાતી વિવેચન.

- છંદ — અક્ષરમેળ (શિખરિણી, મંદાક્રાંતા, વસંતતિલકા), માત્રામેળ (હરિગીત, ચોપાઈ, દોહરો), લયમેળ.
- અલંકાર — શબ્દાલંકાર (અનુપ્રાસ, યમક), અર્થાલંકાર (ઉપમા, રૂપક, ઉત્પ્રેક્ષા).
- વિવેચન — રામનારાયણ પાઠક ('બૃહત્ પિંગળ'), વિષ્ણુપ્રસાદ ત્રિવેદી, સુરેશ જોષી.

★ મુખ્ય યાદ રાખવાના મુદ્દા

- બૃહત્ પિંગળ — રામનારાયણ પાઠક.
- શિખરિણી — અક્ષરમેળ છંદ.
- હરિગીત — માત્રામેળ છંદ.
- ઉપમા — અર્થાલંકાર.

QuickNotes

Learn Quickly. Prepare Smartly.

More free study notes

Free PDFs for UGC NET Paper 1, every Paper 2 subject, IBPS RRB and SSC CHSL — no sign-up.

www.getquicknotes.com

Free for personal study — not for sale. You may share this PDF unchanged and free of charge.

QuickNotes is an independent educational platform. It is not affiliated with, endorsed by or connected to the University Grants Commission (UGC), the National Testing Agency (NTA) or any government examination authority. These are original revision notes; always refer to the official notification for exam dates, eligibility, pattern and syllabus.

Found a mistake? Email support@getquicknotes.com · Edition: November 2026